

บทที่ 7

สงครามโลกครั้งที่ 1 และสงครามโลกครั้งที่ 2

ข่าวลือเรื่องสงครามได้เกิดขึ้นเป็นเวลาร่วมทศวรรษก่อนที่วิกฤตการณ์จะเกิดขึ้น ในฤดูร้อน ค.ศ. 1914 เหตุการณ์ที่ทำให้สงครามระเบิดขึ้นคือการสังหารอาชฎิค ฟรานซิส เฟอร์ดินานด์ (Archduke Francis Ferdinand) รัชทายาทของราชบัลลังก์ออสเตรีย-ฮังการี ระหว่างที่ทรงเยือนเมืองซาราเจโว (Sarajevo) เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ. 1914

รัฐบาลออสเตรีย-ฮังการี ได้ยื่นคำขาดที่มีความรุนแรงมากให้แก่เซอร์เบีย เยอรมนี สนับสนุนให้ออสเตรีย-ฮังการี ดำเนินการขั้นเด็ดขาดกับเซอร์เบีย รัสเซียระดมพลใหญ่เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม ค.ศ. 1914 เยอรมนีจึงเรียกระดมพลใหญ่และเรียกร้องให้ออสเตรีย-ฮังการีระดมพลใหญ่เช่นกัน เยอรมนียื่นคำขาดให้รัสเซียหยุดการระดมพล แต่เมื่อไม่ได้รับคำตอบที่น่าพอใจ จึงประกาศสงครามกับรัสเซียเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม และอีก 2 วันต่อมา เยอรมนีก็ประกาศสงครามต่อฝรั่งเศส ซึ่งก่อนหน้านั้นไม่กี่ชั่วโมง รัฐบาลฝรั่งเศสได้สนองตอบพันธกรณีด้านพันธมิตรกับรัสเซียด้วยการประกาศสงครามต่อเยอรมนี' ดังนั้นสงครามโลกครั้งที่ 1 จึงเริ่มขึ้นและเท่ากับยุโรปได้ปิดฉากความรุ่งเรืองและความเป็นผู้นำโลกของตนด้วยสงครามที่เกิดจากข้อขัดแย้งระหว่างประเทศที่สะสมกันมานานร่วมศตวรรษนั่นเอง

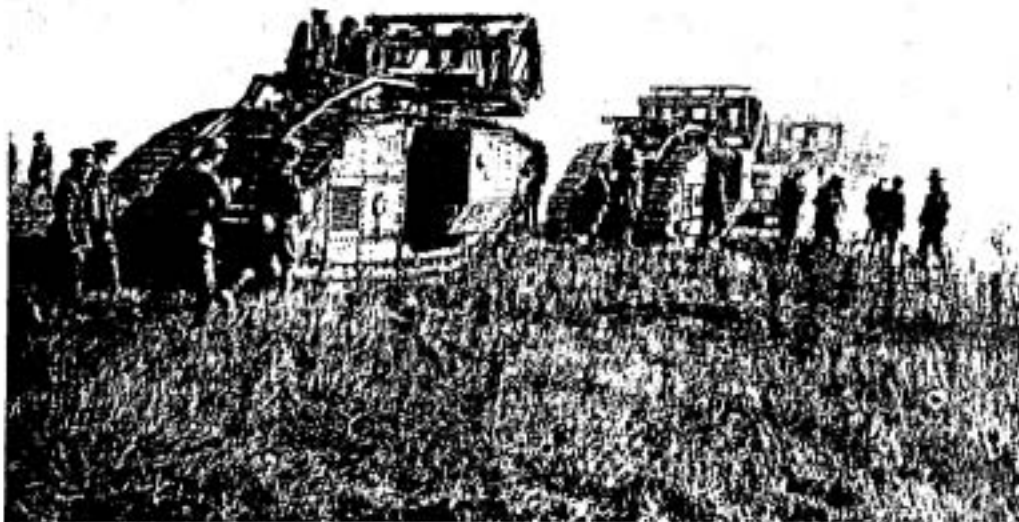
ยังคงเหลือแต่อังกฤษซึ่งยังไม่ได้เข้าร่วมสงคราม แต่การที่เยอรมนีละเมิดความเป็นกลางของเบลเยียมก็ทำให้อังกฤษยื่นคำขาดว่าเยอรมนีจะต้องถอนตัวออกจากเบลเยียมภายในเวลา 5 ชั่วโมง เมื่อคำขาดนี้ถูกปฏิเสธ รัฐบาลอังกฤษจึงประกาศสงครามต่อเยอรมนีเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม ค.ศ. 1914

ผลกระทบที่สืบเนื่องของสงครามโลกครั้งที่ 1

สงครามโลกครั้งที่ 1 แสดงถึงความโหดร้ายและความน่ากลัวของสงครามในยุคอุตสาหกรรม อาวุธที่ทั้งสองฝ่ายใช้ในการต่อสู้ทำให้ชีวิตมนุษย์และทรัพย์สินสูญเสียชีวิตไปอย่างมหาศาลจนไม่อาจประมาณค่าได้ ความก้าวหน้าทางวิทยาการแขนงต่างๆ ถูกนำมาใช้ในการทำลายล้างระหว่างมนุษยชาติ ประเทศคู่สงครามทั้งสองฝ่ายต่างคาดว่าสงครามจะสิ้นสุด

▲ ความกระตือรือร้นของคนหนุ่มซึ่งอาสาสมัครเป็นทหารเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 1 ใน ค.ศ. 1914 ทำถึงเดินรบวนบนถนนสายหลัก "Unter den Linden" ของกรุงเบอร์ลิน

▲ รถถังอังกฤษทางแนวรบด้านตะวันตกในเดือนกันยายน ค.ศ. 1918

สุดลงในเร็ววัน แต่ปรากฏว่าการสู้รบกินเวลาถึง 4 ปี 3 เดือน มีผู้เสียชีวิตรวม 10 ล้านคน และผู้บาดเจ็บประมาณ 2 เท่าของผู้เสียชีวิต ซึ่งรวมถึงผู้บาดเจ็บถึงขั้นทุพพลภาพตลอดชีวิต

ความทารุณโหดร้ายของสงครามโลกครั้งที่ 1 ทำให้ประเทศคู่สงครามมีความเกลียดชังและอาฆาตกันอย่างรุนแรง เมื่อสงครามสิ้นสุดลงด้วยความพ่ายแพ้ของฝ่ายมหาอำนาจกลาง ฝ่ายชนะจึงบีบบังคับให้ฝ่ายแพ้ยอมรับเงื่อนไขในสนธิสัญญาสันติภาพที่รุนแรง โดยเฉพาะสนธิสัญญาสันติภาพแวร์ซาย (Treaty of Versailles) ที่เยอรมนีถูกบีบบังคับให้ลงนามนั้น มีผลให้เยอรมนีต้องสูญเสียดินแดนให้แก่ประเทศรอบข้าง เช่น ดินแดนส่วนใหญ่ในปรัสเซียตะวันตกที่ต่อมาเรียกว่าคอรอนโปแลนด์ (Polish Corridor) ให้แก่โปแลนด์ ดินแดนดังกล่าวทำให้โปแลนด์มีทางออกสู่ทะเลบอลติก (Baltic) แต่ก็เป็นการแยกปรัสเซียตะวันออกออกจากเยอรมนี นอกจากนี้เยอรมนียังต้องสูญเสียดินแดนทางด้านตะวันออกอีกมากมาย คิดเป็นร้อยละ 13.1 ของอาณาเขตเยอรมนีก่อนสงคราม และสูญเสียพลเมืองประมาณร้อยละ 10 ของจำนวนพลเมืองเยอรมันก่อนสงคราม กองทัพบกของเยอรมันถูกจำกัดให้มีกำลังเพียง 100,000 คน ห้ามการสร้างอาวุธ เรือรบ และยกเลิกกองเสนาธิการ รวมทั้งส่งมอบเรือรบและอาวุธยุทโธปกรณ์ทั้งหมดให้แก่ผู้ชนะ

แต่ประเด็นที่ทำให้ชาวเยอรมันไม่พอใจมากที่สุดคือข้อ 231 ในสนธิสัญญาแวร์ซาย ซึ่งระบุว่าสงครามเกิดขึ้นเนื่องจากเยอรมนีเป็นฝ่ายรุกราน ซึ่งการยกความผิดให้ตกอยู่กับเยอรมนีฝ่ายเดียวนั้น ทำให้เยอรมนีต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายทั้งหมดที่เกิดขึ้นในการสงคราม⁷ ผลก็คือการบีบบังคับให้เยอรมนีจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามในอัตราปีละห้าพันล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกาจนถึง ค.ศ. 1921 แล้วจึงจะมีการตกลงกันใหม่อีกครั้ง จำนวนดังกล่าวนอกจากจะเกินความสามารถของเยอรมนีที่จะจ่ายได้แล้ว ฝ่ายผู้ชนะยังใช้มาตรการที่ทำให้เศรษฐกิจของเยอรมนีทรุดลงอีก เช่น ต้องส่งมอบเรือพาณิชย์ทั้งหมดและหนึ่งในสี่ของกองเรือประมงและรางรถไฟสำรองทั้งหมดให้แก่ผู้ชนะ ทั้งยังต้องสร้างเรือที่มีระวางบรรทุก 200,000 ตันทุกปี เพื่อชดเชยเรือฝ่ายพันธมิตรที่ถูกจม ทั้งจะต้องส่งถ่านหินจำนวนมหาศาลให้แก่ฝรั่งเศส อิตาลี เบลเยียม เป็นรายปี ฝรั่งเศสยังมีอำนาจควบคุมเศรษฐกิจในแคว้นซาร์ (Saar) ของเยอรมนีซึ่งมั่งคั่งด้วยถ่านหินและเหล็ก เยอรมนียังต้องรับภาระค่าใช้จ่ายของกองทัพฝ่ายพันธมิตรที่ยึดครองแคว้นไรน์ (Rhineland) การยึดครองแคว้นไรน์เพื่อเป็นหลักประกันว่าเยอรมนีจะต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาแวร์ซาย

การระบุนความผิดให้ตกอยู่กับเยอรมนี ทำให้เยอรมนีถูกกีดกันจากสันนิบาตชาติ (League of Nations) ผู้นำทั้งด้านการเมืองและการทหารของเยอรมนีก็ถูกกล่าวหาว่าเป็น อาชญากรสงคราม และต้องถูกส่งตัวให้ศาลระหว่างประเทศ (International Court) พิจารณา ความผิด ห้ามการรวมตัวทางการเมืองระหว่างออสเตรียและเยอรมนี ทั้งที่ประชากรทั้งสอง ประเทศพูดภาษาเยอรมัน

ความไม่เป็นธรรมในสนธิสัญญาแวร์ซายและการปฏิบัติอันเลวร้ายที่ผู้แทนเยอรมัน ได้รับในระหว่างการเจรจาลดหย่อนมาตรการที่รุนแรง ทำให้คนเยอรมันรู้สึกแค้นเคือง อย่างยิ่ง และเชื่อว่าเยอรมนีถูกหักหลัง เพราะบัญญัติ 14 ประการ (Fourteen Points) ของ ประธานาธิบดีวูดโรว์ วิลสัน (Woodrow Wilson) นั้นเป็นเสมือนคำสัญญาว่าเยอรมนีจะได้รับ การปฏิบัติอย่างดีในการยอมแพ้สงคราม ความเจ็บแค้นของชาวเยอรมันและผลจากการ นำสนธิสัญญาแวร์ซายมาบีบบังคับเยอรมนี จะเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งของสงคราม โลกครั้งที่ 2

ประเทศผู้แพ้สงครามอื่นๆ เช่น ออสเตรีย-ฮังการี ก็ได้รับการปฏิบัติที่รุนแรง จักรวรรดิของราชวงศ์ฮับส์บูร์กถูกแบ่งออกเป็นประเทศเล็กๆ ที่ได้รับการสถาปนาขึ้นภายหลัง สงครามโลกครั้งที่ 1 ออสเตรียและฮังการีถูกแยกออกจากกันโดยเด็ดขาด โดยที่ต่างฝ่ายต่าง มีรัฐบาลและการปกครองของตน และต้องแยกทำสนธิสัญญาสงบศึกกับฝ่ายพันธมิตร ส่วน บัลแกเรียและตุรกีก็ได้รับการลงโทษอย่างรุนแรง โดยเฉพาะตุรกีนั้น ความรุนแรงของสนธิสัญญาแซฟส์ (Treaty of Sèvres) ทำให้ชาวตุรกีไม่พอใจมาก ขบวนการสาธารณรัฐซึ่งนำ โดยมุสตาฟา เคมาล (Mustapha Kemal) จึงทำการปฏิวัติและเรียกร้องให้มีการเจรจาทำ สนธิสัญญาฉบับใหม่ ต่อมาเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม ค.ศ. 1923 ตุรกีก็ลงนามในสนธิสัญญา โลซานน์ (Treaty of Lausanne) ซึ่งลดหย่อนมาตรการที่รุนแรงลง และยังคงดินแดนบาง ส่วนให้ตุรกี

การขยายตัวของลัทธิฟาสซิสต์ (Fascism)

แม้ว่าอิตาลีจะเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยอยู่ฝ่ายพันธมิตร แต่ผลตอบแทน ที่อิตาลีได้รับนั้นไม่เป็นไปตามที่มหาอำนาจฝ่ายพันธมิตรสัญญาไว้กับอิตาลี ชาวอิตาลีจึง รู้สึกไม่พอใจมาก ประกอบกับความสูญเสียอย่างมหึมาทั้งด้านกำลังคนเกือบ 700,000 คน ภาระหนี้สินตลอดจนปัญหาเศรษฐกิจต่างๆ ทำให้ค่าเงินลิราของอิตาลีตกลงเกือบ 6 เท่าตัว

ในเวลาเพียง 7 ปี (ค.ศ. 1914 - 1921) ในขณะที่ค่าครองชีพเพิ่มขึ้น 5 เท่าตัว ประกอบกับจำนวนคนว่างงานก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเนื่องจากโรงงานลดระดับการผลิตลงจากช่วงสงครามมาก มีทหารผ่านศึกว่างงานถึง 2.5 ล้านคน

ยิ่งกว่านั้นรัฐบาลอิตาลียังขาดเสถียรภาพ การเลือกตั้งหลังสงครามใน ค.ศ. 1919 นั้น ไม่มีพรรคใดได้เสียงข้างมาก จึงต้องมีการจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้นหลายชุด ซึ่งไม่มีนโยบายที่แน่นอน ปัญหาต่างๆ ที่รุมเร้าโดยที่รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขได้ ทำให้ชาวอิตาลีเสื่อมศรัทธาในการปกครองระบอบเสรีนิยมประชาธิปไตย และนำไปสู่การนัดหยุดงานที่เกิดขึ้นเป็นประจำ ในช่วง ค.ศ. 1919 - 1920 ความไม่สงบต่างๆ เช่น การปล้นร้านค้าและการยึดโรงงานของกรรมกร ทำให้ปรากฏสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกับรัสเซียก่อนการปฏิวัติบอลเชวิค พวกเจ้าของทรัพย์สินต่างๆ ซึ่งหวาดวิตกว่าการปฏิวัติทำนองเดียวกันในรัสเซียจะเกิดขึ้น จึงหันมาสนับสนุนพรรคการเมืองที่มีความเข้มแข็ง เช่น พรรคฟาสซิสต์ (Fascist) ซึ่งมีผู้นำคือเบนิโต มุสโสลินี (Benito Mussolini)

ลัทธิฟาสซิสต์ : ความหมายและอุดมการณ์

โดยทั่วไปคำว่าฟาสซิสต์ นั้นหมายถึงระบบเผด็จการของผู้นำที่มีอำนาจเด็ดขาด เช่น ออดอล์ฟ ฮิตเลอร์ (Adolf Hitler) หรืออันโตนิโอ ซาลาซาร์ (Antonio Salazar)* ผู้นำเผด็จการของโปรตุเกส ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีระหว่าง ค.ศ. 1932 - 1968) ส่วนลัทธิฟาสซิสต์ที่มุสโสลินีนำมาใช้ในอิตาลีนั้นเน้นหลักการต่อไปนี้ :-

1. มีความเป็นชาตินิยมอย่างรุนแรง ซึ่งหมายถึงการเน้นความยิ่งใหญ่และเกียรติภูมิของชาติตน ด้วยความเชื่อว่าชาติของตนนั้นยิ่งใหญ่กว่าชาติอื่น

2. รัฐบาลใช้อำนาจเผด็จการเบ็ดเสร็จ (Totalitarianism) หมายความว่ารัฐบาลพยายามควบคุมและจัดการด้วยวินัยที่เด็ดขาดต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ มาตรการนี้คือความจำเป็นที่จะส่งเสริมความยิ่งใหญ่ของรัฐซึ่งสำคัญกว่าผลประโยชน์ของปัจเจกชน

3. ระบบพรรคเดียว คือ พรรคฟาสซิสต์ ลัทธิฟาสซิสต์ต้องเป็นปฏิบัติกับต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ สมาชิกพรรคคือพวกปัญญาชน ทั้งต้องเชิดชูผู้นำว่าเป็นวีรบุรุษซึ่งได้รับการสนับสนุนจากมวลชน ทั้งผู้นำต้องมีความสามารถเชิงวาทศิลป์และการโฆษณาชวนเชื่อ

4. การมีเศรษฐกิจที่เลี้ยงตัวเองได้ เป็นเงื่อนไขสำคัญในการนำไปสู่ความเป็นมหาอำนาจ ดังนั้นรัฐบาลจะต้องควบคุมเศรษฐกิจของประเทศ แต่ทั้งนี้ลัทธิฟาสซิสต์ไม่ได้เน้นว่ารัฐต้องเป็นเจ้าของโรงงานและที่ดินเช่นเดียวกับลัทธิคอมมิวนิสต์

5. ความเข้มแข็งทางการทหารและความเหี้ยมโหด ลัทธิฟาสซิสต์ถือว่าเงื่อนไขทั้งสองนี้แยกกันไม่ได้จากชีวิต มุสโสลินีเคยกล่าวไว้ว่าสันติภาพเป็นเรื่องเหลวไหล ลัทธิฟาสซิสต์ไม่เชื่อเรื่องสันติภาพ ด้วยเหตุนี้พวกฟาสซิสต์จึงแต่งเรื่องขึ้นมาว่าพวกเขายึดอำนาจได้โดยการปฏิวัติ ดังนั้นจึงมีการปฏิบัติต่อศัตรูหรือผู้ที่วิจารณ์ระบบฟาสซิสต์อย่างเหี้ยมโหด ในขณะที่ยึดแนวนโยบายต่างประเทศในเชิงรุก

การขึ้นสู่อำนาจของเบนิโต มุสโสลินี และการนำลัทธิฟาสซิสต์มาปกครองประเทศในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1921 รัฐบาลอิตาลีได้จัดให้มีการเลือกตั้ง ซึ่งปรากฏว่าพรรคฟาสซิสต์ได้รับเลือกเพียง 35 คน ในขณะที่พรรคสังคมนิยมได้รับเลือกถึง 122 คน แต่พรรคสังคมนิยมก็ปฏิเสธที่จะร่วมมือกับนายกรัฐมนตรีจิโอวานนี จีโอลิตติ (Giovanni Giolitti) ในการปราบปรามการก่อความไม่สงบของพลพรรคฟาสซิสต์ ทำให้จีโอลิตติต้องลาออกจากตำแหน่ง พรรคสังคมนิยมยังทำให้สถานการณ์เลวร้ายลงด้วยการนัดหยุดงานครั้งใหญ่ในฤดูร้อน ค.ศ. 1922 ซึ่งเปิดโอกาสให้พวกฟาสซิสต์ประกาศว่าถ้ารัฐบาลไม่สามารถยุติการนัดหยุดงานได้ พวกฟาสซิสต์จะขัดขวางการนัดหยุดงานเอง นับเป็นโอกาสดีของฟาสซิสต์ เพราะเมื่อการนัดหยุดงานล้มเหลว มุสโสลินีก็สามารถกวาดล้างได้ว่าพวกฟาสซิสต์ช่วยให้อิตาลีรอดพ้นจากการถูกพวกคอมมิวนิสต์ยึดครอง ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1922 พวกฟาสซิสต์ก็จัดการเดินขบวนมุ่งสู่กรุงโรม (March on Rome) พลพรรคฮิตเลอร์ประมาณ 50,000 คนจะรวมตัวกันที่กรุงโรม ในขณะที่ส่วนที่เหลือจะยึดเมืองสำคัญๆ ทางภาคเหนือ แม้ว่ารัฐบาลพร้อมที่จะใช้กำลังปราบปรามพวกฟาสซิสต์ แต่พระเจ้าวิกเตอร์ เอมมานูเอลที่ 3 (Victor Emmanuel III) กลับปฏิเสธที่จะประกาศภาวะฉุกเฉิน และพระองค์ยังทรงเชิญมุสโสลินีจัดตั้งรัฐบาลใหม่ ดังนั้นมุสโสลินีจึงสามารถดำรงตำแหน่งผู้นำอิตาลีได้ในที่สุด

อย่างไรก็ตาม ในระยะแรกพวกฟาสซิสต์ยังไม่สามารถยึดอำนาจได้เต็มที่ เพราะมุสโสลินีเป็นเพียงนายกรัฐมนตรีของรัฐบาลผสมซึ่งมีรัฐมนตรี 4 คนจาก 12 คนเท่านั้นที่เป็นพวกฟาสซิสต์ แต่ในฤดูร้อน ค.ศ. 1924 พวกฟาสซิสต์ก็ใช้วิธีการเหี้ยมโหดและการข่มขู่ ประกอบกับความแตกแยกของฝ่ายต่อต้านฟาสซิสต์ ทำให้พวกฟาสซิสต์สามารถบีบบังคับรัฐบาลและสังคมนิยมให้สละแนวทางของฟาสซิสต์ จนถึง ค.ศ. 1930 มุสโสลินีก็ประสบความสำเร็จในการรวบอำนาจ โดยใช้วิธีข่มขู่พรรคการเมืองต่างๆ เนรเทศหรือฆาตกรรมศัตรูทางการเมือง แม้ว่าอิตาลีจะยังมีรัฐสภา แต่การตัดสินใจในเรื่องต่างๆ จะทำโดยสภาของพวกฟาสซิสต์ซึ่งจะคล้อยตามความต้องการของมุสโสลินีเสมอ

นอกจากนี้ ยังมีการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวด หนังสือพิมพ์ที่ต่อต้านพวก ฟาสซิสต์จะถูกสั่งปิด วิทยุ ภาพยนตร์ และละครจะถูกรัฐบาลควบคุม เช่นเดียวกับการศึกษา ทั้งในระดับโรงเรียนและมหาวิทยาลัยถูกควบคุมอย่างเข้มงวด ซึ่งรวมถึงการเขียนตำราใหม่ ที่ยกย่องเชิดชูระบอบฟาสซิสต์ มุสโสลินี และการทำสงคราม

พวกฟาสซิสต์ห้ามการนัดหยุดงาน แต่ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างนายจ้างและ กรรมกร สหภาพซึ่งควบคุมโดยพวกฟาสซิสต์เท่านั้นที่มีสิทธิเจรจาแทนกรรมกร ทั้งสหภาพ และสมาคมของนายจ้างถูกรวมเข้าด้วยกัน ด้วยวิธีการนี้พวกฟาสซิสต์หวังว่าจะสามารถ ควบคุมทั้งกรรมกรและการผลิต เพื่อทดแทนการสูญเสียเสรีภาพ กรรมกรได้รับการประกัน เรื่องวันหยุดพักผ่อน การประกันสังคมและสิทธิพิเศษอื่นๆ อีก

อย่างไรก็ตาม มุสโสลินีประสบความสำเร็จในการเจรจาทำสนธิสัญญาลาเทอรัน (Lateran Treaty) กับสันตปาปาใน ค.ศ. 1929 ซึ่งเป็นการยุติการเป็นปฏิปักษ์ระหว่างศาสน- จักรโรมันคาทอลิกและทางการอิตาลีซึ่งมีมาตั้งแต่ ค.ศ. 1870 โดยมีเงื่อนไขคืออิตาลีรับรอง ว่านครรัฐวาติกันเป็นรัฐอธิปไตย ชดใช้ค่าเสียหายเป็นเงินจำนวนสูงให้แก่สันตปาปา และ อิตาลียอมรับศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาประจำชาติ และบังคับการศึกษา เรื่องศาสนาในทุกโรงเรียน เพื่อเป็นการตอบแทน สันตปาปาทรงยินยอมรับรองราชอาณาจักอิตาลี นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่เห็นว่าการยุติความแตกร้างระหว่างศาสนจักรและรัฐได้ สำเร็จเป็นผลงานที่มีคุณค่าและยืนยาวที่สุดของมุสโสลินี

แม้ว่ามุสโสลินีจะพยายามใช้ระบอบฟาสซิสต์ปกครองอิตาลี แต่ขอบเขตอำนาจ เผด็จการของเขายังน้อยกว่าที่ฮิตเลอร์ใช้ปกครองเยอรมนี ในทางตรงกันข้าม เมื่อมุสโสลินี นำอิตาลีเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็เท่ากับเป็นการเร่งความหายนะมาสู่ระบบการ ปกครองของเขา เพราะสงครามแสดงว่าภายใต้ระบอบฟาสซิสต์อิตาลีมีความอ่อนแอทั้งด้าน การทหารและเศรษฐกิจอย่างยิ่ง สงครามนำความทุกข์ยาก ความอดอยาก และการสูญเสีย ชีวิตมาให้แก่ชาวอิตาลีมาก ยิ่งหลังจากเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1942 เมื่อมีการทิ้งระเบิด ตามเมืองใหญ่ๆ อิตาลียิ่งประสบภาวะคับขันมากขึ้น ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1943 ผู้นำ ฟาสซิสต์คนอื่นๆ เห็นว่าอิตาลีไม่อยู่ในสภาพที่จะทำสงครามได้ต่อไป จึงพร้อมใจกันลงมติ ปลดมุสโสลินีออกจากตำแหน่งผู้นำพรรค พระเจ้าวิกเตอร์ เอ็มมานูเอลที่ 3 จึงทรงถอดถอน มุสโสลินีออกจากตำแหน่งและเขาก็ถูกจำคุก แม้ว่าฝ่ายเยอรมันจะช่วยเหลือในการปลดปล่อย มุสโสลินีและให้เขาดำรงตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาลฟาสซิสต์ในเขตอิตาลีตอนเหนือที่ถูกเยอรมนี

ยึดครอง แต่เมื่อวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 1945 เขาก็ถูกชาวอิตาลีที่ต่อต้านพวกฟาสซิสต์จับได้และยิงทิ้ง ศพของเขาและภรรยาถูกลักพาไปแขวนประจานที่เมืองมิลาน จึงเป็นการปิดฉากการปกครองของระบอบฟาสซิสต์ในอิตาลี

การขยายตัวของลัทธินาซี (Nazism)

ในช่วงที่เยอรมนีกำลังจะแพ้สงครามใน ค.ศ. 1918 ชาวเยอรมันส่วนใหญ่ไม่พอใจรัฐบาลอย่างยิ่ง ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1918 จึงเกิดการปฏิวัติขึ้นในเยอรมนี ไทเซอร์วิลเลียมที่ 2 ทรงเสด็จลี้ภัยไปฮอลแลนด์และทรงสละราชย์ในเวลาต่อมา ฟรีดริช เอแบร์ท (Friedrich Ebert) ผู้นำพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยเยอรมัน (German Social Democrat) ได้รับตำแหน่งผู้นำรัฐบาล และเมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนมกราคม ค.ศ. 1919 พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยซึ่งได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของเยอรมนีหรือสภาไรช์ชตาค (Reichstag) ได้ร่วมกับพรรคพันธมิตรอีก 2 พรรคจัดตั้งรัฐบาลขึ้น เอแบร์ทได้รับตำแหน่งประธานาธิบดีคนแรกของสาธารณรัฐ แต่รัฐบาลก็ไม่ได้ได้รับความนิยมจากชาวเยอรมัน ทั้งยังต้องเผชิญปัญหาการก่อความไม่สงบด้วยการพยายามยึดอำนาจทั้งจากฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวา ทั้งนี้รวมถึงการก่อการของฮิตเลอร์ที่นครมิวนิค รัฐบาลวาเรียที่เรียกว่าการกบฏโรงเบียร์ (Beer Hall Putsch) เมื่อวันที่ 8 - 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 1923 ด้วย

รัฐธรรมนูญซึ่งสมาชิกสภาแห่งชาติร่วมกันร่างขึ้นที่เมืองไวมา (Weimar) เสร็จสมบูรณ์ในปลาย ค.ศ. 1919 สาธารณรัฐเยอรมันในช่วง ค.ศ. 1919 - 1933 จึงเรียกว่าสาธารณรัฐไวมา (The Weimar Republic) ซึ่งขาดเสถียรภาพตั้งแต่เริ่มตั้งขึ้น แม้ว่าจะระยะ ค.ศ. 1923 - 1929 สถานภาพของสาธารณรัฐจะดีขึ้นเนื่องจากความสามารถและผลงานของ กุสตาฟ สเตรสมันน์ (Gustav Stresemann ค.ศ. 1878 - 1929) อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกที่เริ่มจากตลาดหุ้นที่วอลล์สตรีท (Wall Street) สหรัฐอเมริกา ล่มในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1929 ก็ส่งผลเสียหายที่รุนแรงต่อเยอรมนี คนเยอรมันตกงานถึง 6 ล้านครั้ง รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ได้ จึงเป็นเหตุให้สาธารณรัฐไวมาประสบภาวะอ่อนแอเต็มที่ ก่อนที่จะถูกฮิตเลอร์ล้มล้างในที่สุดใน ค.ศ. 1933

ในเวลาเดียวกัน ฮิตเลอร์และพรรคแรงงานสังคมนิยมแห่งชาติเยอรมันหรือพรรคนาซี (National Socialist German Workers' Party - NSDAP) ก็โฆษณาโจมตีรัฐบาลว่าทำให้เยอรมนีประสบความยากเข็ญต่างๆ นานา พร้อมกับเสนอทางแก้ไขปัญหาของพรรคนาซี

ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1933 ประธานาธิบดีปอล ฟอน ฮินเดนบวร์ก (Paul von Hindenburg) แต่งตั้งให้ฮิตเลอร์เป็นนายกรัฐมนตรี และนับตั้งแต่นั้นมาจนถึงเดือนเมษายน ค.ศ. 1945 ฮิตเลอร์ก็ใช้อำนาจเผด็จการเบ็ดเสร็จปกครองเยอรมนี

ปัญหาสำคัญที่ทำให้การปกครองระบอบสาธารณรัฐของเยอรมนีต้องล่มสลายในที่สุดนั้น อาจกล่าวแยกประเด็นได้ดังนี้

1. รัฐบาลสาธารณรัฐไวมาร์ประสบปัญหาตั้งแต่แรกเริ่มด้วยความจำเป็นที่ต้องยอมรับสนธิสัญญาแวร์ซาย ซึ่งทำให้พวกเขาตีนิยามเยอรมันประณามรัฐบาลว่าอ่อนแอและทรยศต่อประเทศชาติ เมื่อประจวบเข้ากับรากฐานด้านวัฒนธรรมการปกครองของเยอรมนีที่เป็นลักษณะอำนาจนิยม คือให้ความเชื่อถือแก่กองทัพและบุคคลในเครื่องแบบว่าเป็นผู้นำที่แท้จริง ชาวเยอรมันโดยทั่วไปจึงขาดความเชื่อถือรัฐบาลพลเรือนเสรีนิยม ประกอบกับข่าวลือที่ว่าเยอรมนีไม่ได้แพ้สงคราม แต่ถูกพวกสังคมนิยมและพวกที่สนับสนุนระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐทรยศ ข่าวลือดังกล่าวแพร่หลายจนชาวเยอรมันลืมนึกถึงข้อเท็จจริงที่ว่าผู้ที่เรียกร้องให้มีการเจรจาสงบศึกคือจอมพลเอริค ลูเดนดอร์ฟ (Erich Ludendorff) เจ้ากรมพลธิการและข้อเรียกร้องมีขึ้นในระหว่างที่ไกเซอร์วิลเลียมที่ 2 เป็นพระประมุข นอกจากนี้พรรคการเมืองของเยอรมนีเองก็แตกแยก ประกอบกับการที่ไม่มีพรรคการเมืองใดมีเสียงข้างมากในสภาโดยเด็ดขาด จึงต้องจัดตั้งรัฐบาลผสม ซึ่งก็ขาดประสิทธิภาพในการบริหารแบบเสรีนิยมประชาธิปไตย จึงทำให้รัฐบาลมีจุดอ่อนมาก และเมื่อต้องแก้ปัญหาที่ยากนานัปการหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลก็แทบจะอยู่ในภาวะหมดหวัง ซึ่งเป็นสาเหตุของความยุ่งยากอื่นๆ อีก

2. รัฐบาลประสบปัญหาภาคเศรษฐกิจอย่างรุนแรง นับตั้งแต่ ค.ศ. 1919 แล้วที่ค่าใช้จ่ายในการทำสงครามเกือบทำให้รัฐบาลล้มละลาย เมื่อต้องจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามจำนวนมหาศาลยิ่งทำให้รัฐบาลประสบปัญหาหนักยิ่งขึ้น ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1921 เยอรมนีขออนุญาตยุติการจ่ายค่าปฏิกรรมชั่วคราว จนกว่าเศรษฐกิจของประเทศจะฟื้นตัว ฝรั่งเศสปฏิเสธคำขอร้อง ดังนั้นใน ค.ศ. 1922 เยอรมนีก็ไม่สามารถจ่ายเงินค่าปฏิกรรมสงครามได้ครบ กองทัพฝรั่งเศสจึงเข้ายึดครองแคว้นรูห์ (Ruhr) ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1923 เมื่อรัฐบาลเยอรมันประท้วงด้วยการสั่งให้กรรมกรหยุดงาน เศรษฐกิจของเยอรมันก็พังพินาศ ค่าเงินมาร์ค (Mark) ตกลงจาก 4 มาร์คต่อ 1 ดอลลาร์เป็น 4,200,000 ล้านมาร์คต่อ 1 ดอลลาร์ อย่างไรก็ตาม หลัง ค.ศ. 1924 เศรษฐกิจของเยอรมนีก็ดีขึ้นเพราะได้รับ

ความช่วยเหลือด้านเงินกู้จากสหรัฐอเมริกา และผ่อนผันเรื่องการชำระค่าปฏิกรรมสงคราม ตามแผนการดอว์ส์ (Dawes Plan) และในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1929 แผนการยัง (Young Plan) ก็ลดค่าปฏิกรรมสงครามลงจาก 6,600 ล้านดอลลาร์เป็น 2,000 ล้านดอลลาร์

อย่างไรก็ตาม เมื่อตลาดหุ้นที่วอลล์สตรีทล่มในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1929 สหรัฐอเมริกาก็ยุติการให้เงินกู้พร้อมทั้งเรียกเงินกู้คืนจากเยอรมนี ทำให้เศรษฐกิจของเยอรมนีตกอยู่ในสภาพล้มละลาย โรงงานอุตสาหกรรมถูกปิดและกรรมกรโรงงานทำเป็นจำนวนมาก จนถึงกลาง ค.ศ. 1932 จำนวนคนว่างงานสูงถึง 6 ล้านคน ทั้งนายทุนและกรรมกรต่างไม่พอใจกับมาตรการของรัฐบาลในการแก้ไขวิกฤตการณ์ และเบื่อนายระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้ เมื่อฮิตเลอร์และพรรคนาซีเสนอทางเลือกที่ตรงกับความต้องการของชาวเยอรมัน จึงทำให้พรรคนาซีได้รับเลือกเข้าสู่สภามากขึ้น ดังจะเห็นว่าการเลือกตั้งใน ค.ศ. 1928 เมื่อเศรษฐกิจยังดี สมาชิกพรรคนาซีได้รับเลือกเพียง 12 ที่นั่ง แต่ในการเลือกตั้ง ค.ศ. 1930 เมื่อเกิดปัญหาคนว่างงาน พรรคนาซีก็ได้รับเลือกถึง 107 ที่นั่ง* โดยได้รับคะแนนเสียงเป็นอันดับ 2 แต่เมื่อภาวะว่างงานของชาวเยอรมันพุ่งสูงขึ้น ก็ทำให้พรรคนาซีได้รับเลือกถึง 230 ที่นั่ง คือเป็นพรรคที่ได้คะแนนเสียงเป็นอันดับ 1

ลัทธินาซี : ความหมายและอุดมการณ์

แม้ว่าลัทธินาซีจะเป็นรูปแบบหนึ่งของลัทธิเผด็จการฟาสซิสต์และมีลักษณะคล้ายกับลัทธิฟาสซิสต์ของมุสโสลินี แต่หลักการของลัทธินาซีที่แตกต่างออกไปจะมีดังนี้

1. ลัทธินาซีไม่ได้เป็นเพียงพรรคการเมืองเท่านั้น แต่เป็นแนวทางชีวิต ลัทธินาซีกำหนดหลักการว่าชนทุกชั้นในสังคมจะต้องผนึกกำลังกันเพื่อสร้างเยอรมนีให้เป็นชาติที่ยิ่งใหญ่อีกครั้ง ดังนั้นพรรคคอมมิวนิสต์และพรรคการเมืองอื่นๆ จะต้องถูกกำจัด

2. การเน้นถึงการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพและเจียบขาดของการดำเนินชีวิตทุกด้านภายใต้รัฐบาลกลาง เพื่อที่จะสถาปนาความยิ่งใหญ่ด้วยการใช้ความรุนแรงและสร้างความหวาดกลัวเพื่ออำนาจสูงสุดของรัฐ จะต้องเสียสละผลประโยชน์ของปัจเจกชนเพื่อความยิ่งใหญ่ของรัฐ ซึ่งก็คือการสร้างรัฐเผด็จการเบ็ดเสร็จ

3. ความยิ่งใหญ่ของรัฐจะเกิดขึ้นได้เพราะสงคราม ดังนั้นรัฐจะต้องมีการบริหารในลักษณะรัฐทหาร

4. ทฤษฎีเรื่องเชื้อชาติคือมนุษย์จะแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอารยันและกลุ่มที่ไม่ใช่อารยัน กลุ่มอารยันคือชาวเยอรมัน ซึ่งจะมีรูปร่างสูงสง่า ผมหสีทอง ซึ่งชนกลุ่มนี้จะเป็น

ชนชั้นนายซึ่งปกครองโลก ส่วนชนเชื้อชาติอื่นๆ เช่น พวกสลาว พวกผิวสี และพวกยิวนั้น เป็นทาสของชาวเยอรมัน

การขึ้นสู่อำนาจของอดอล์ฟ ฮิตเลอร์และการนำลัทธินาซีมาปกครองประเทศ

แม้ว่าพรรคนาซีจะไม่เคยมีเสียงข้างมากโดยเด็ดขาดในสภาไรช์ชตาค (Reichstag) แต่นักการเมืองฝ่ายขวากลุ่มเล็กๆ ที่มีอิทธิพลทางการเมืองสูง และมีความใกล้ชิดกับฝ่ายบริหารและกองทัพก็ตัดสินใจนำฮิตเลอร์เข้าร่วมในรัฐบาลผสมของพวกอนุรักษนิยมและชาตินิยม ซึ่งเปิดโอกาสให้ฮิตเลอร์ได้เถลิงอำนาจเป็นนายกรัฐมนตรีโดยถูกต้องตามกฎหมาย เพราะบุคคลเหล่านี้คิดว่าจะสามารถควบคุมฮิตเลอร์ได้ ตีกันว่าจะปล่อยให้พวกนาซียึดอำนาจรัฐโดยอาศัยกำลังของพวก เอส.เอส. (Schutzstaffel - S.S.) ซึ่งเป็นกองทัพส่วนตัวของฮิตเลอร์ และพวกฝ่ายขวายังมีความหวังว่าพวกนาซีจะลงคะแนนเสียงสนับสนุนให้มีการฟื้นฟูระบอบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งเท่ากับว่าบุคคลเหล่านี้ประเมินอันตรายจากพวกนาซีต่ำมาก

เมื่อได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ฮิตเลอร์ก็อาศัยกฎหมายมอบอำนาจ (The Enabling Law) ซึ่งพวกนาซีใช้วิธีการข่มขู่สมาชิกสภาไรช์ชตาคให้ผ่านกฎหมายฉบับนี้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1933⁹ กฎหมายนี้มีความว่ารัฐบาลสามารถเสนอกฎหมายโดยไม่ต้องผ่านความเห็นชอบของสภาไรช์ชตาคเป็นเวลา 4 ปี กฎหมายทุกฉบับจะถูกร่างโดยนายกรัฐมนตรีและมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่พิมพ์เผยแพร่

นอกจากนี้ พวกนาซียังใช้นโยบายบังคับความร่วมมือ (Gleichschaltung) ซึ่งเปลี่ยนเยอรมนีให้เป็นรัฐเผด็จการเบ็ดเสร็จ นั่นคือ การควบคุมวิถีชีวิตของประชาชนทุกด้าน โดยใช้กำลังตำรวจและตำรวจลับซึ่งเรียกว่าพวกเกสตาโป (Gestapo) ซึ่งทำให้ชาวเยอรมันไม่กล้าวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล พรรคการเมืองอื่นๆ ถูกยุบ เยอรมนีจึงมีเพียงพรรคนาซีพรรคเดียว รัฐบาลนาซีควบคุมกิจการทุกอย่างในแต่ละรัฐ ข้าราชการถูกโยกย้ายหรือปลดเพื่อให้พวกนาซีได้ครอบครองตำแหน่ง สหภาพกรรมกรถูกยุบ ห้ามมีการนัดหยุดงาน ระบบการศึกษาถูกควบคุม มีการเขียนตำราใหม่ให้สอดคล้องกับทฤษฎีของพวกนาซี¹⁰ โดยเฉพาะตำราด้านประวัติศาสตร์และชีววิทยาซึ่งหล่อหลอมแนวคิดว่าการบรรลุความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่จะทำได้ก็ด้วยการใช้กำลังเท่านั้น และทฤษฎีเรื่องเชื้อชาติของพวกนาซีก็นับเป็นหัวใจสำคัญด้านชีววิทยา ในขณะที่เยาวชนเยอรมันจำนวนมากที่เข้าร่วมในขบวนการยุวฮิตเลอร์ (Hitler

Youth) จะคอยสอดแนมการสอนหรือการบรรยายของอาจารย์ทั้งในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย เพื่อรายงานต่อตำรวจลับ. ในขณะเดียวกัน พวกนาซีก็เข้าควบคุมศาสนจักรทั้งนิกายโรมันคาทอลิกและนิกายโปรเตสแตนต์ พระและนางชีที่ขัดชินจำนวนมากจะถูกส่งเข้าค่ายกักกัน

แม้พรรคนาซีจะใช้นโยบายเผด็จการเบ็ดเสร็จในการปกครองเยอรมนี แต่ฮิตเลอร์ก็ได้รับความนิยมจากชาวเยอรมันมาก เพราะชาวเยอรมันคุ้นเคยกับระบบการปกครองที่ใช้อำนาจเด็ดขาด จึงมีแนวโน้มทางอำนาจนิยม และไม่พอใจรัฐบาลของสาธารณรัฐไวมาร์ที่อ่อนแอและดำเนินการล่าช้า การที่ฮิตเลอร์สามารถแก้ปัญหาการว่างงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในระยะเวลาอันสั้น ทำให้คะแนนนิยมของเขาเพิ่มขึ้นมาก อุตสาหกรรมและนักธุรกิจที่ร่ำรวยต่างพอใจในนโยบายของฮิตเลอร์ ความหวาดกลัวในการปฏิวัติของพวกคอมมิวนิสต์หมดไป ในขณะที่กรรมกรก็ได้รับผลประโยชน์หลายอย่างจากรัฐ เพื่อเป็นการทดแทนที่สหภาพแรงงานถูกยุบ แม้กระทั่งชวานาก็พอใจนโยบายตรึงราคามลิตผลการเกษตรซึ่งทำให้พวกเขาไม่มีกำไรที่แน่นอน ฮิตเลอร์ยังได้รับการสนับสนุนจากกองทัพ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุดที่ทำให้เขาสามารถครองอำนาจได้ การที่ฮิตเลอร์ประกาศจะยกเลิกข้อบังคับในสนธิสัญญาแวร์ซายด้วยการสร้างอาวุธและกองทัพเต็มพิกัด รวมทั้งการกำจัดกองกำลัง เอส.เอ. (Sturmabteilung - SA) ซึ่งแม้จะเป็นกำลังสำคัญของพรรคนาซี แต่ก็แข่งบารมีกับกองทัพ¹⁰ การตัดสินใจที่เด็ดเดี่ยวของฮิตเลอร์ครั้งนี้ ทำให้เขาได้รับความเชื่อถือจากกองทัพมาก จนกระทั่งกองทัพเห็นชอบด้วยกับการที่ฮิตเลอร์ผนวกตำแหน่งประธานาธิบดีเข้ากับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีภายหลังจากอสังกรรมของประธานาธิบดีพอล ฟอน ฮินเดนบวร์ก ตำแหน่งใหม่นี้เรียกว่า ฟือเรอ (Führer)¹² ซึ่งแปลว่าผู้นำ

ความสำเร็จของฮิตเลอร์ในการรวบอำนาจเด็ดขาด ทำให้ลัทธินาซีขยายอิทธิพลอย่างรวดเร็ว แต่ฮิตเลอร์ไม่ได้หยุดยั้งเพียงแค่มียอำนาจมั่นคงในประเทศ เขาต้องการสร้างมหาอาณาจักรไรช์ที่ 3 ขึ้นและหวังจะให้มียุขยืนยาวนับพันปี ฮิตเลอร์จะต้องลบล้างความพ่ายแพ้ของเยอรมนีในสงครามโลกครั้งที่ 1 และมุ่งขยายอำนาจของเยอรมนีไปยังดินแดนทางทิศตะวันออก ซึ่งความมุ่งหมายของฮิตเลอร์ดังกล่าวจะนำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างประเทศในยุโรปก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และเป็นสาเหตุสำคัญของสงครามโลกครั้งที่ 2 ในที่สุด

ความขัดแย้งระหว่างประเทศในยุโรปก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

ความตั้งใจของฮิตเลอร์ที่จะสร้างฐานะของเยอรมนีให้เป็นมหาอำนาจอีกครั้งด้วยการทำลายข้อตกลงในสนธิสัญญาแวร์ซาย เรียกร้องดินแดนที่สูญเสียไปเช่นแคว้นซาร์ (Saar) และฉนวนโปแลนด์และรวมชนเชื้อชาติเยอรมันทั้งหมดเข้าไว้ในมหาอาณาจักรไรช์ซึ่งย่อหมายถึงการยึดดินแดนจากเชโกสโลวาเกียและโปแลนด์ เพราะทั้งสองประเทศมีชนกลุ่มน้อยที่เป็นชาวเยอรมันมาก ความพยายามที่จะให้จุดมุ่งหมายเหล่านี้บรรลุผลสำเร็จจะนำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างประเทศในยุโรปก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

ในช่วงแรก การดำเนินนโยบายต่างประเทศของฮิตเลอร์ประสบความสำเร็จมาก ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เขาได้รับความนิยมจากชาวเยอรมันมาก กล่าวได้ว่าจนถึงปลาย ค.ศ. 1938 เป้าหมายขั้นต้นที่ฮิตเลอร์ตั้งเอาไว้ประสบความสำเร็จทุกอย่าง เหลือแต่เพียงการเรียกร้องดินแดนในโปแลนด์ที่มีชาวเยอรมันอาศัยอยู่เท่านั้นที่ฮิตเลอร์ไม่ประสบความสำเร็จในการเจรจาทางการทูต ทั้งนี้เพราะรัฐบาลโปแลนด์ไม่ยินยอมยกดินแดนดังกล่าวคืนให้แก่เยอรมนี และเมื่อฮิตเลอร์ตัดสินใจใช้กำลังรุกรานโปแลนด์ ก็เป็นการจุดชนวนสงครามโลกครั้งที่ 2 วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 อาจประมวลได้ดังนี้

1. การถอนตัวของเยอรมนีจากการประชุมลด์กำลังอาวุธและจากสันนิบาตชาติ

เมื่อฮิตเลอร์เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในเดือนมกราคม ค.ศ. 1933 เยอรมนียังมีความอ่อนแอทางการทหาร ฮิตเลอร์จึงต้องระมัดระวังท่าที แต่ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1933 เขาสั่งถอนผู้แทนเยอรมันออกจากการประชุมลด์กำลังอาวุธและจากสันนิบาตชาติ โดยอ้างเหตุผลว่าฝรั่งเศสไม่ยินยอมให้เยอรมนีเสริมสร้างกำลังอาวุธจนเท่าเทียมกัน อังกฤษและอิตาลีมีท่าทีเห็นใจเยอรมนีในเรื่องนี้ และเพื่อผ่อนคลายความหวาดระแวงของประเทศอื่น เยอรมนีจึงทำสนธิสัญญาไม่รุกรานระหว่างกันกับโปแลนด์เป็นเวลา 10 ปี ซึ่งทำให้อังกฤษเห็นว่าฮิตเลอร์มีท่าทีไม่สันติและเยอรมนีควรได้รับความเห็นใจ¹³

2. เหตุการณ์รุนแรงในออสเตรียและการเสริมสร้างกำลังอาวุธของเยอรมนี

ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1934 ฮิตเลอร์สนับสนุนให้พวกนาซีออสเตรียก่อการลุกฮือและสังหารนายกรัฐมนตรีเองเงลแบร์ท คอลล์ฟูสส์ (Engelbert Dollfuss) ของออสเตรีย อย่างไรก็ตาม เมื่อมุสโสลินีเคลื่อนกองทัพมาประชิดพรมแดนออสเตรีย และเตือนเยอรมนีไม่ให้ยุ่งเกี่ยว การก่อการก็ล้มเหลว ฮิตเลอร์ซึ่งตระหนักดีว่าเยอรมนียังไม่เข้มแข็งพอที่จะดำเนินการขั้นต่อไปก็ปฏิเสธความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของพวกนาซีออสเตรีย

แม้ว่าฮิตเลอร์จะประสบอุปสรรคในเรื่องนี้ แต่ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1935 ชาวแคว้นซาร์ (Saar) ก็ลงมติด้วยคะแนนเสียงถึงร้อยละ 90 ที่จะรวมอยู่กับเยอรมนี และฮิตเลอร์ก็ได้รับความสำเร็จเมื่อเขาประกาศเพิ่มกำลังทหารขึ้นในยามสงบเป็น 600,000 คน แม้ว่าอังกฤษ ฝรั่งเศส และอิตาลีซึ่งรวมกันเป็นแนวร่วมสเตอร์ซา (Stresa) จะประณามการละเมิดสนธิสัญญาแวร์ซาย แต่ก็ไม่มีการลงโทษเยอรมนี ทั้งฮิตเลอร์ยังสามารถทำข้อตกลงกับอังกฤษ โดยอังกฤษยินยอมทำข้อตกลงในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1935 ให้เยอรมนีเพิ่มกำลังกองทัพเรือเป็นร้อยละ 35 ของกำลังทัพเรืออังกฤษ ซึ่งเท่ากับอังกฤษยอมรับการละเมิดสนธิสัญญาแวร์ซายของฮิตเลอร์ จึงเปิดโอกาสให้เยอรมนีสามารถเสริมกำลังครั้งใหญ่ เมื่อถึงปลาย ค.ศ. 1938 นั้น กองทัพบกเยอรมนีมีกำลังพลถึง 51 กองพลคือประมาณ 800,000 คน และยังมีกองหนุนอีก มีเรือรบ เรือลาดตระเวนและเรือพิฆาตรวมกันถึง 21 ลำ มีเรือดำน้ำถึง 47 ลำ และมีกำลังเครื่องบินถึง 2,000 กว่าลำ¹⁴

3. การส่งทหารเข้าไรน์แลนด์ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1936

แม้ว่าจะเป็นการละเมิด สนธิสัญญาแวร์ซายที่ระบุให้ไรน์แลนด์เป็นเขตปลอดทหาร แต่ฮิตเลอร์ก็ประสบผลสำเร็จเมื่อฝ่ายพันธมิตรไม่ต่อต้านด้วยกำลัง ความสำเร็จของเขาทำให้มุสโสลินีเห็นความอ่อนแอของอังกฤษและฝรั่งเศส ผู้นำอิตาลีจึงหันมาเป็นพันธมิตรกับฮิตเลอร์ โดยทั้งสองฝ่ายตกลงสถาปนาแกนร่วมโรม - เบอร์ลิน (Rome - Berlin Axis) เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม ค.ศ. 1936 ต่อมาฮิตเลอร์ก็ลงนามในสนธิสัญญาเยอรมัน - ญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน ค.ศ. 1936 แม้กติกาจะมีจุดมุ่งหมายในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่ในอีกแง่หนึ่งก็เป็นการขยายขอบเขตของแกนร่วมโรม - เบอร์ลิน

4. การผนวกออสเตรียเข้ากับเยอรมนี ซึ่งเรียกว่าอันชลุสส์ (Anschluss)

เมื่อวันที่ 11 มีนาคม ค.ศ. 1938 ฮิตเลอร์ได้บีบบังคับให้ ดร.คูร์ท ฟอน ชุชนิ๊ก (Kurt von Schuschnigg) นายกรัฐมนตรีออสเตรียลาออก กองทัพเยอรมันบุกออสเตรีย เมื่อวันที่ 12 มีนาคม ค.ศ. 1938¹⁵ ในวันเดียวกันนี้ ประธานาธิบดีมิกลาส (Miklas) แห่งออสเตรียก็ลาออก และในวันต่อมา ดร.อาร์thur ฟอน ไฮส์ - อินควาร์ท (Arthur von Seyss - Inquart) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากฮิตเลอร์ให้เป็นนายกรัฐมนตรีออสเตรียก็ประกาศรวมออสเตรียเข้ากับเยอรมนี และในวันที่ 14 มีนาคม ค.ศ. 1938 ออสเตรียก็ถูกรวมกับเยอรมนีอย่างเป็นทางการ แม้จะมีการประท้วงจากอังกฤษและฝรั่งเศส แต่ทั้งสองประเทศก็ไม่มีมาตรการอื่นที่จะยับยั้งการผนวกออสเตรียด้วยกำลังของนาซีเยอรมัน

5. วิกฤตการณ์เซโกสโลวาเกีย

ข้อเรียกร้องของเยอรมนีที่จะผนวกแคว้นซุเตเตน (Sudeten) ของเซโกสโลวาเกียซึ่งมีพลเมืองส่วนใหญ่เป็นชาวเยอรมัน ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ระหว่างประเทศซึ่งทวีความรุนแรงขึ้นในเดือนกันยายน ค.ศ. 1938 จนสงครามดูจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่เมื่ออังกฤษและฝรั่งเศสยินยอมให้เยอรมนีผนวกแคว้นซุเตเตน ตามข้อตกลงในการประชุมที่เมืองมิวนิค (Munich Conference) เมื่อวันที่ 29 กันยายน ค.ศ. 1938 ก็เท่ากับว่าเปิดโอกาสให้เยอรมนีผนวกส่วนที่เหลือของเซโกสโลวาเกียทั้งหมด แม้ว่าในที่ประชุมแห่งนี้เยอรมนีจะให้คำรับประกันร่วมกับอังกฤษ ฝรั่งเศส และอิตาลีว่าจะคำประกัน บูรณภาพของดินแดนส่วนที่เหลือของเซโกสโลวาเกีย แต่อิตเลอร์ก็ไม่ได้รักษาคำมั่นสัญญา ในขณะที่เซโกสโลวาเกียกำลังตกอยู่ในภาวะระส่ำระสายเนื่องจากสูญเสียดินแดนที่มีอุตสาหกรรมหนักถึงร้อยละ 70 รวมทั้งป้อมปราการต่างๆ ให้แก่เยอรมนี ในช่วงเดียวกันแคว้นสโลวาเกียก็เรียกร้องความเป็นอิสระโดยมีนายกรัฐมนตรีของตนเอง อิตเลอร์ก็ฉวยโอกาส โดยการสั่งให้ประธานาธิบดีเอมิล ฮาชา (Emil Hacha) ของเซโกสโลวาเกียเดินทางไปเบอร์ลินเพื่อบีบบังคับให้ยกดินแดนและประชากรของเซโกสโลวาเกียให้อยู่ในความดูแลของเยอรมนี¹⁶ เหตุการณ์เหล่านี้เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม ค.ศ. 1939 ในเวลาไม่ถึง 1 สัปดาห์ เซโกสโลวาเกียทั้งประเทศก็ตกอยู่ภายใต้การยึดครองของกองทัพเยอรมัน

การยึดครองเซโกสโลวาเกียโดยไม่มีการต่อต้านด้วยกำลังจากอังกฤษและฝรั่งเศสทำให้มุสโสลินีเลียนแบบอิตเลอร์ ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1939 กองทัพอิตาลีเข้ายึดครองแอลเบเนียอย่างง่ายดาย ท่าทีที่ก้าวร้าวของฝ่ายเผด็จการอักษะยิ่งทำให้ดูเหมือนว่าฝ่ายมหาอำนาจประชาธิปไตยตะวันตกอ่อนแอ อิตเลอร์จึงดำเนินนโยบายรุกต่อไป ซึ่งนำมาสู่ข้อขัดแย้งระหว่างประเทศที่ทำให้สงครามโลกครั้งที่ 2 ระเบิดขึ้นในที่สุด นั่นคือการที่กองทัพเยอรมันบุกโชมตีโปแลนด์

6. การโจมตีโปแลนด์

ชนวนที่นำไปสู่การบุกโชมตีโปแลนด์ คือ ปัญหาเรื่องเมืองดานซิก (Danzig) และฉนวนโปแลนด์ (Polish Corridor) ซึ่งเยอรมนีสูญเสียให้แก่โปแลนด์ตามสนธิสัญญาแวร์ซาย ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1939 อิตเลอร์เรียกร้องให้โปแลนด์คืนเมืองดานซิก และยินยอมให้เยอรมนีสร้างถนนและทางรถไฟข้ามฉนวนโปแลนด์ แม้ว่าข้อเรียกร้องของอิตเลอร์จะมีน้ำหนัก เพราะพลเมืองส่วนใหญ่ของดานซิกเป็นชาวเยอรมัน แต่กรณีเซโก-

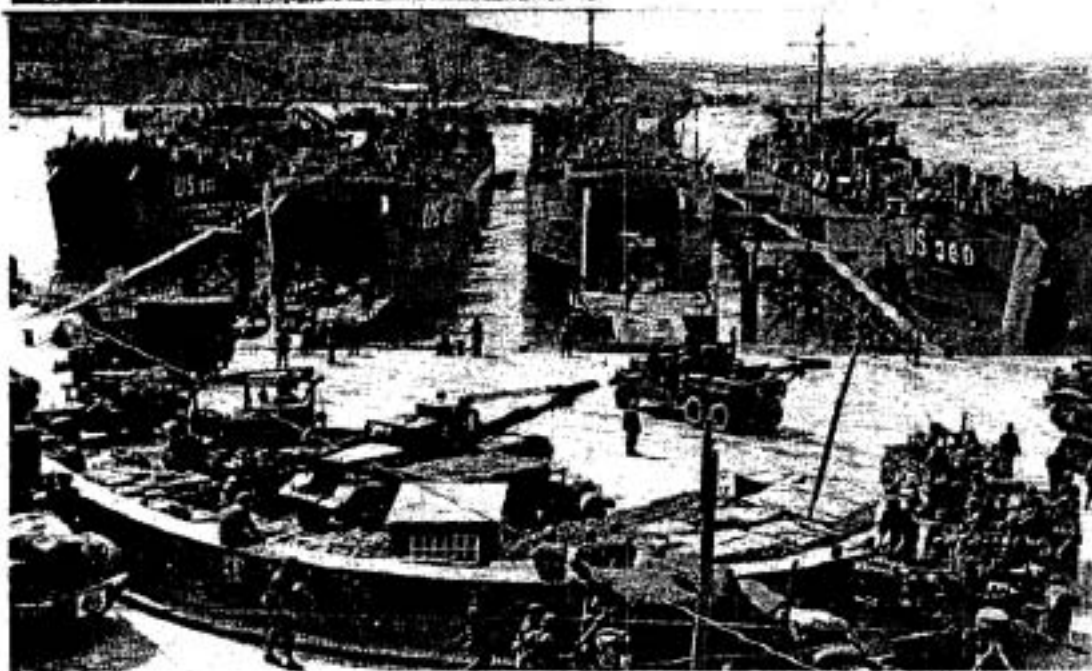
สะโลวาเกียเป็นตัวอย่งที่ทำให้โปแลนด์ไม่ยอมเจรจากับฝ่ายเยอรมนี เพราะเกรงว่าจะเป็น การเปิดโอกาสให้ฮิตเลอร์ยึดครองโปแลนด์ในทำนองเดียวกับที่ยึดครองเชโกสโลวาเกีย โดยเฉพาะเมื่อโปแลนด์ได้รับการค้าประกันจากอังกฤษว่าจะช่วยเหลือถ้ามีการกระทำที่ คุกคามต่ออธิปไตยของโปแลนด์ ยิ่งทำให้โปแลนด์แข็งขันต่อข้อเรียกร้องของฮิตเลอร์มาก ขึ้น¹⁰ อย่างไรก็ตาม การที่ฮิตเลอร์สามารถทำสนธิสัญญาไม่รุกรานกันกับสหภาพโซเวียต ซึ่งรวมถึงการแบ่งดินแดนโปแลนด์ระหว่างคู่สัญญาเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม ค.ศ. 1939 ยิ่งทำ ให้ฮิตเลอร์เชื่อมั่นมากขึ้นว่าจะสามารถโจมตีโปแลนด์ได้โดยที่อังกฤษและฝรั่งเศสไม่กล้า เข้าแทรกแซง ดังนั้นเมื่อโปแลนด์ยื่นกรานปฏิเสขที่จะเจรจา กองทัพเยอรมันจึงบุกโจมตี โปแลนด์เมื่อวันที่ 1 กันยายน ค.ศ. 1939 อังกฤษยื่นคำขาดให้เยอรมนีถอนทัพออกจาก โปแลนด์ เมื่อเยอรมนีไม่ยอมถอนทัพตามกำหนดเวลาเส้นตายคือ 11 : 00 น. ของวันที่ 3 กันยายน ค.ศ. 1939 อังกฤษจึงประกาศสงครามกับเยอรมนี และหลังจากนั้นไม่นานฝรั่งเศส ก็ประกาศสงครามกับเยอรมนี นับเป็นการเริ่มต้นสงครามโลกครั้งที่ 2

โดยสรุปแล้ว ความขัดแย้งระหว่างประเทศต่างๆ ในยุโรปเป็นปัญหาที่ต่อเนื่องจาก ผลของสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเทศผู้แพ้สงครามเช่นเยอรมนีรู้สึกว่าจะได้รับการปฏิบัติอย่าง ไม่เป็นธรรมและถูกบีบบังคับจากผู้ชนะ แม้ว่าเหตุการณ์ดังเคียตจะคลี่คลายลง และ ประเทศมหาอำนาจจะสามารถสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันในช่วงกลางทศวรรษที่ 1925 คือช่วงทำสนธิสัญญาโลคาร์โน (The Locarno Treaties)¹¹ แต่เมื่อเกิดปัญหาเศรษฐกิจ ตกต่ำทั่วโลก ซึ่งเปิดโอกาสให้พรรคนาซีขึ้นมามีอำนาจปกครองเยอรมนี นโยบายขยาย อำนาจของผู้นำพรรคนาซีทำให้สถานการณ์ทวีความตึงเครียดมากขึ้น การที่อังกฤษและ ฝรั่งเศสไม่ยับยั้งการละเมิดสนธิสัญญาแวร์ซายตั้งแต่แรก นับเป็นการผิดพลาด เพราะเวลา นั้นอำนาจทางการเมืองของเยอรมนียังอ่อนแออยู่ และผู้นำพรรคนาซียังอยู่ในระยะวาง รากฐานอำนาจทางการเมือง การยับยั้งตั้งแต่ต้นจะทำให้ง่ายกว่า และอาจเป็นการสะกดกัน ไม่ให้ฮิตเลอร์เรืองอำนาจขึ้นมาได้ เพราะสาเหตุประการหนึ่งที่ฮิตเลอร์สามารถเถลิงอำนาจ ได้สูงสุดและดำเนินนโยบายก้าวร้าวที่รุนแรงมากขึ้นจนนำไปสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 ก็เป็น เพราะความสำเร็จติดต่อกันหลายครั้งในการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ก้าวร้าว โดย ปราศจากการขัดขวางอย่างจริงจังจากมหาอำนาจเช่นอังกฤษและฝรั่งเศส การที่อังกฤษและ ฝรั่งเศสไม่ขัดขวางการละเมิดสนธิสัญญาแวร์ซายตลอดจนการขยายอำนาจของฮิตเลอร์นั้น เป็นเพราะอังกฤษให้ความสนใจเยอรมนีในปัญหาความไม่เป็นธรรมของสนธิสัญญาแวร์ซาย

◀ เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 เริ่มขึ้น กองทัพอากาศของเยอรมนีก็บุกเข้าไปในโปแลนด์ จะเห็นว่าทหารเยอรมันยึดเครื่องบินทิ้งระเบิดลงบนพื้นที่มีตราบภูมิหรือของโปแลนด์ไปด้วย

▼ วัน D. Day การเตรียมการสำหรับการรุกราน มีการบรรทุกปืนใหญ่บนเรือบรรทุกสรรพาวุธของสหรัฐอเมริกาทางชายฝั่งด้านใต้ของอังกฤษ

ส่วนฝรั่งเศสนั้นก็มีปัญหาการเมืองความแตกแยกภายในประเทศมาก แม้ว่าฝรั่งเศสจะ
ดำเนินการประท้วงหลายครั้ง แต่เมื่อไม่ได้รับการสนับสนุนจากอังกฤษอย่างจริงจังก็เป็น
เพียงการดำเนินการทางการเมืองที่อ่อนแอ เมื่อเยอรมนีสามารถสร้างเสริมกำลังทหารและ
อาวุธได้จนเข้มแข็งและดำเนินนโยบายรุกรานประเทศเพื่อนบ้าน การขัดขวางเยอรมนีอย่าง
รุนแรงทันทีย่อมหมายถึงสงคราม ดังนั้นผู้นำอังกฤษเช่นเนวิลส์ เชมเบอร์เลน จึงใช้
นโยบายเอาใจอักษะประเทศ ที่เห็นได้ชัดที่สุดคือกรณีเชโกสโลวาเกีย ซึ่งแทนที่จะยุติ
ปัญหาความขัดแย้ง กลับยิ่งทำให้ฮิตเลอร์เห็นว่าอังกฤษและฝรั่งเศสไม่กล้าใช้ความรุนแรง
ในการแก้ปัญหา ฮิตเลอร์จึงสั่งบุกโปแลนด์ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2
ในที่สุด

สงครามโลกครั้งที่ 2 ค.ศ. 1939 - 1945

สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นสงครามทำลายล้างที่รุนแรงและครอบคลุมอาณาบริเวณ
หลายทวีปทั้งภาคพื้นดินและพื้นน้ำ ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดจากสงครามโลกครั้งที่ 1 คือ
ความรวดเร็วและความสลับซับซ้อนในการทำสงคราม ตลอดจนการใช้อาวุธทันสมัยเข้า
ประหัตประหารกันระหว่างคู่สงคราม จำนวนผู้บาดเจ็บและล้มตายในระหว่างสงครามนั้น
นอกจากจะมากกว่าสงครามโลกครั้งที่ 1 แล้ว ยังเป็นพลเรือนหรือผู้ที่อยู่ในแนวหลังจำนวนมาก
สงครามที่ยาวนานถึง 7 ปีนี้ อาจแบ่งออกได้เป็น 4 ช่วงระยะตามลักษณะการสู้รบคือ

1. ช่วงต้นสงคราม คือ จกเดือนกันยายน ค.ศ. 1939 - ธันวาคม ค.ศ. 1940

การบุกโจมตีโปแลนด์ซึ่งเริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน ค.ศ. 1939 รุกคืบหน้าไป
อย่างรวดเร็ว แม้ว่าโปแลนด์จะต่อสู้อย่างทรหด แต่ก็ไม่สามารถต้านทานการรุกรานแบบ
สงครามสายฟ้าแลบ (Blitzkrieg) ซึ่งเยอรมนีใช้ปฏิบัติการทางอากาศควบคู่กับการใช้ขบวน
ยานเกราะที่ติดตามด้วยกองกำลังเคลื่อนที่เร็วยกทะเลลงเข้าโจมตี²⁰ ในปลายเดือนกันยายน
ค.ศ. 1939 โปแลนด์ก็ถูกแบ่งแยกภายใต้การยึดครองของเยอรมนีและสหภาพโซเวียต หลัง
จากนั้นสงครามก็อยู่ในสภาพชะงักงันเป็นเวลาถึง 5 เดือน แต่ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1940
เยอรมนีก็เข้ายึดครองเดนมาร์กและนอร์เวย์ ต่อมาในเดือนพฤษภาคม เยอรมนีก็ใช้ยุทธวิธี
สงครามสายฟ้าแลบโจมตีฮอลแลนด์ เบลเยียม และฝรั่งเศส²¹ ซึ่งประเทศเหล่านี้พ่ายแพ้ใน
ระยะเวลาอันสั้น ในวันที่ 10 มิถุนายน ค.ศ. 1940 อิตาลีก็ประกาศสงครามกับฝรั่งเศสและ
อังกฤษ อีก 2 วันต่อมารัฐบาลอังกฤษก็ประกาศปิดล้อมอิตาลี ในช่วงนี้ยังคงเหลือแต่

อังกฤษที่ยังยืนหยัดต่อสู้กับเยอรมนี ความล้มเหลวของเยอรมนีที่จะเอาชนะอังกฤษด้วยการทิ้งระเบิดอังกฤษอย่างหนักในช่วงระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงกันยายน ค.ศ. 1940 ที่เรียกว่าสงครามเหนือกะอังกฤษ (Battle of Britain) ทำให้สงครามที่ดูเหมือนจะยุติลงในเวลาอันสั้นต้องดำเนินต่อไป

2. ช่วงที่ 2 เริ่มจากกลาง ค.ศ. 1941 ถึงกลาง ค.ศ. 1942

ในช่วงนี้สงครามได้ขยายตัวครอบคลุมทั่วโลก ฝ่ายอักษะได้ขยายแนวรบซึ่งเริ่มจากการที่ฮิตเลอร์ซึ่งเชื่อมั่นว่าเยอรมนีจะเป็นฝ่ายชนะสงคราม ได้ตัดสินใจเปิดฉากโจมตีสหภาพโซเวียต เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน ค.ศ. 1941 ซึ่งเป็นการละเมิดสนธิสัญญาไม่รุกรานระหว่างเยอรมนีกับสหภาพโซเวียตซึ่งลงนามกันไม่ถึง 2 ปีก่อนหน้านั้น ในปลาย ค.ศ. 1941 สงครามก็ขยายตัวไปครอบคลุมทั่วโลกเมื่อญี่ปุ่นเปิดฉากโจมตีฐานทัพเรือสหรัฐอเมริกาที่อ่าวเพิร์ล ฮาร์เบอร์ (Pearl Harbor) เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม ค.ศ. 1941 และรุกคืบเข้ายึดดินแดนเช่น ฟิลิปปินส์ มลายา สิงคโปร์ และพม่า ในช่วงนี้ดูเหมือนว่าฝ่ายอักษะจะเป็นฝ่ายชนะสงคราม เพราะสามารถยึดครองดินแดนทั้งในทวีปยุโรป เอเชีย และแอฟริกา ฝ่ายสัมพันธมิตรต้องเป็นฝ่ายตั้งรับและสูญเสียทั้งดินแดนและทหารมากมาย

3. ช่วงที่ 3 ตั้งแต่กลาง ค.ศ. 1942 ถึงกลาง ค.ศ. 1943

ในช่วงนี้จะเป็นภาวะชะงักงันของฝ่ายอักษะ ทั้งนี้เพราะฝ่ายอักษะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในการสงครามครั้งสำคัญ 3 ครั้ง ดังนี้ :

3.1 ยุทธนาวีที่เกาะมิดเวย์ (Midway) ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1942 เป็นจุดหักเหสำคัญสำหรับสงครามในมหาสมุทรแปซิฟิก เพราะเรือบรรทุกเครื่องบิน 3 ลำและเครื่องบิน 233 ลำของสหรัฐอเมริกาสามารถทำลายเรือบรรทุกเครื่องบิน 4 ลำ และเครื่องบิน 330 ลำของญี่ปุ่น ยุทธนาวีที่เกาะมิดเวย์เป็นจุดหักเหสำคัญของสงครามในเขตน่านน้ำแปซิฟิก เพราะการสูญเสียเรือบรรทุกเครื่องบินและเครื่องบินโจมตีจำนวนมากทำให้ญี่ปุ่นอ่อนแอลง เพราะแม้ญี่ปุ่นจะมีเรือรบและเรือลาดตระเวนมากกว่า แต่ก็ไร้ประสิทธิภาพ เพราะยุทธนาวีที่ได้ผลในมหาสมุทรแปซิฟิกที่กว้างใหญ่ไพศาลต้องอาศัยปฏิบัติการจากเรือบรรทุกเครื่องบินเท่านั้น หลังจากยุทธนาวีครั้งนี้ สหรัฐอเมริกาก็เริ่มเป็นฝ่ายรุกด้วยการทำสงครามที่ยืดเยื้อและสูญเสีย แต่ก็สามารถยึดเกาะต่างๆ คืนจากญี่ปุ่นที่ละเกาะในช่วง ค.ศ. 1943 - 1944 ด้วยขั้นตอนการทำสงครามที่เรียกว่าการกระโดดที่ละเกาะ (Island hopping)²²

3.2 ยุทธการที่เอล อาลาเมียน (El Alamein) ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1942 กองทัพหน่วยแอฟริกา (Afrika Korps) ของจอมพลเออร์วิน รอมเมล (Erwin Rommel) ก็ถูกกองทัพอังกฤษและนิวซีแลนด์รุกไล่จนต้องถอยร่นจากเอล อาลาเมียน ซึ่งเป็นการยุติยุทธการที่เอล อาลาเมียนที่เริ่มต้นตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1942 เป็นต้นมา ชัยชนะของฝ่ายสัมพันธมิตรที่เอล อาลาเมียนเป็นจุดหักเหที่สำคัญอีกครั้งในสงคราม เพราะสามารถป้องกันอียิปต์และคลองสุเอซจากการยึดครองของฝ่ายเยอรมัน และยุติความเป็นไปได้ที่จะมีการเชื่อมกำลังของฝ่ายอักษะทางตะวันออกกลางกับยูเครน (Ukraine) ชัยชนะครั้งนี้ยังเปิดโอกาสให้ฝ่ายสัมพันธมิตรสามารถขับไล่ฝ่ายอักษะออกจากแอฟริกาเหนือ ทหารเยอรมันและทหารอิตาลีจำนวนกว่า 275,000 คนต้องยอมแพ้ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1943 สงครามทะเลทรายทำให้เยอรมันสูญเสียทรัพยากรทั้งในด้านกำลังคนและอาวุธยุทธภัณฑ์อย่างมาก²³ และส่งผลกระทบต่อแนวรบด้านรัสเซียซึ่งต้องการทรัพยากรเหล่านี้อย่างยิ่ง

3.3 ยุทธการที่สตาลินกราด กองทัพเยอรมันบุกถึงเมืองสตาลินกราดในปลายเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1942 แม้จะถูกโจมตีอย่างหนักแต่พวกรัสเซียก็ไม่ยอมแพ้ และในเดือนพฤศจิกายนฝ่ายรัสเซียก็ได้กลับอย่างรุนแรง กองทัพเยอรมันซึ่งประสบภาวะอากาศหนาวเย็นอย่างทารุณ เส้นทางเสบียงอาหารถูกตัดขาดและอาวุธยุทธภัณฑ์ขาดแคลนก็ไม่สามารถถอยกลับได้ เพราะบุกถล่มลึกเข้าไปในแผ่นดินรัสเซีย ในต้นเดือนกุมภาพันธ์กองทัพเยอรมันจำนวนประมาณ 100,000 คนต้องยอมจำนน ความพ่ายแพ้ครั้งนี้เป็นความพินาศของกองทัพเยอรมัน เพราะนอกจากจะไม่สามารถควบคุมเส้นทางลำเลียงน้ำมันของรัสเซียจากเทือกเขาคอเคซัสแล้ว ยังทำให้ฝ่ายรัสเซียมีกำลังใจจนสามารถขับไล่กองทัพเยอรมันในส่วนอื่นๆ ของสหภาพโซเวียต²⁴

ความพ่ายแพ้ของฝ่ายอักษะในยุทธการครั้งสำคัญที่กล่าวมาแล้ว เป็นการเริ่มต้นของความพินาศของฝ่ายอักษะในช่วงเวลาต่อมา ซึ่งเป็นช่วงที่ 4 ของสงครามคือ

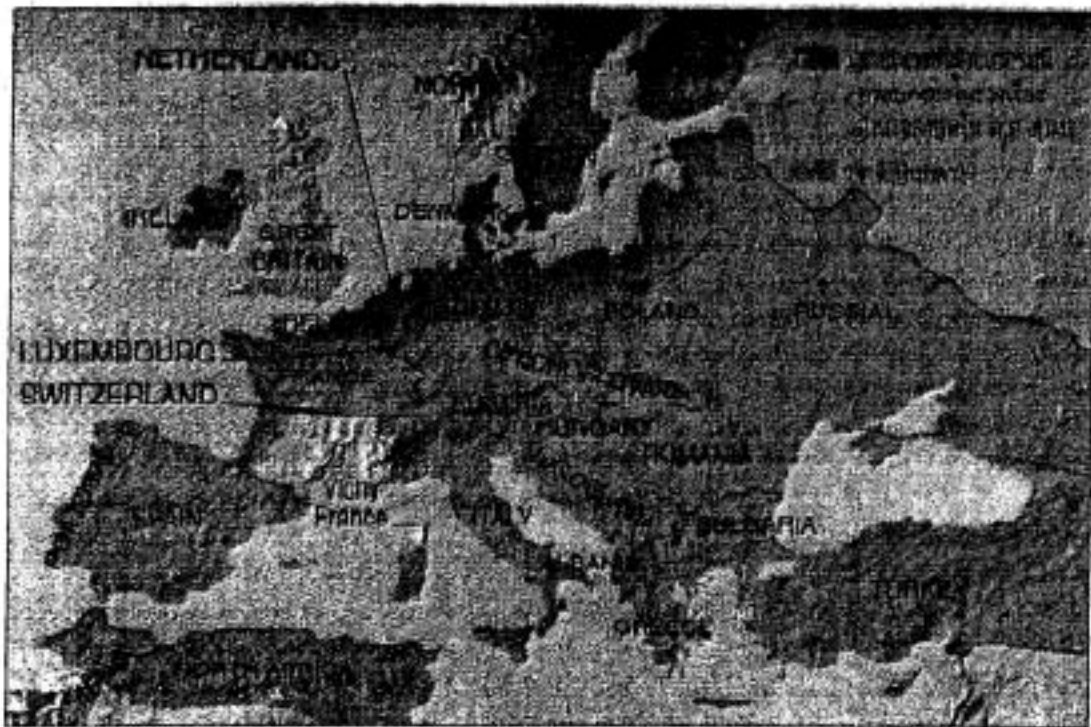
4. มหาอำนาจฝ่ายอักษะพ่ายแพ้ จากเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1943 ถึงเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 เป็นช่วงเวลาที่ฝ่ายอักษะตกเป็นฝ่ายรับ สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต ได้ทุ่มกำลังและทรัพยากรต่างๆ ผนวกกับความพยายามของอังกฤษและประเทศอาณานิคมในความพยายามเพื่อเอาชนะสงคราม อิตาลีเป็นประเทศแรกของฝ่ายอักษะที่แพ้สงคราม กองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรเริ่มยึดครองอิตาลีบางส่วนตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1943 หลังจากนั้นก็พยายามรุกคืบเพื่อยึดดินแดนเพิ่มขึ้น แต่กว่าที่อิตาลีจะถูกยึดครองหมดทั้งประเทศ

ก็ถึงเดือนเมษายน ค.ศ. 1945 อันเป็นช่วงเดียวกับที่เยอรมนีกำลังถูกกองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรเข้ายึดครองเช่นกัน อย่างไรก็ตามการที่ฝ่ายสัมพันธมิตรสามารถยึดครองอิตาลีบางส่วนได้ตั้งแต่ ค.ศ. 1943 ทำให้สามารถใช้อิตาลีเป็นฐานทัพในการโจมตีเยอรมนีได้ และยังทำให้เยอรมนีต้องแบ่งกำลังมาป้องกันแนวรบด้านนี้ และในต้น ค.ศ. 1945 เยอรมนีก็ถูกรุกทั้งจากกองทัพรัสเซียด้านแนวรบตะวันออกและจากกองทัพอังกฤษและสหรัฐอเมริกาจากแนวรบตะวันตก ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1945 กองทัพรัสเซียก็สามารถบุกยึดครองกรุงเบอร์ลินได้ ฮิตเลอร์กระทำอัตวินิบาตกรรมเมื่อวันที่ 30 เมษายน ค.ศ. 1945 และเยอรมนีก็ยอมแพ้สงคราม

▲ หน่วยรบปืนครกเยอรมันเคลื่อนกำลังเพื่อสนับสนุนกองทัพทหารราบระหว่างยุทธการแห่งสตาลินกราดในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1942 ฝ่ายรัสเซียเปิดฉากตีโต้กองทัพเยอรมันที่บุกโจมตีสตาลินกราด จนฝ่ายเยอรมันต้องถอยทัพ

ส่วนญี่ปุ่นนั้นยอมแพ้สงครามเมื่อถูกสหรัฐอเมริกาทิ้งระเบิดปรมาณูใส่เมืองฮิโรชิมา (Hiroshima) เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ. 1945 ทำให้มีผู้เสียชีวิตถึง 84,000 คน และอีก 3 วันต่อมา ระเบิดปรมาณูลูกที่สองก็ถูกทิ้งลงที่เมืองนางาซากิ (Nagasaki) มีผู้เสียชีวิตถึง 40,000 คน รัฐบาลญี่ปุ่นจึงยอมแพ้สงครามในที่สุด

▲ จนถึง ค.ศ. 1941 เยอรมนีมีชัยชนะเหนือยุโรปเกือบทั้งหมด ยกเว้นอังกฤษและชายฝั่งอำนาจต่อไปยังแอฟริกาเหนือ นับจากเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1940 ฝรั่งเศสในสมัยวีชี (Vichy France) ถูกปกครองจากรัฐบาลของจอมพลเปแตง (Petain) ซึ่งอยู่ที่เมืองวีชี และเป็นลูกกะโหลกของฝ่ายเยอรมัน

สรุปสภาพการณ์ของสงครามโลกครั้งที่ 2

สงครามโลกครั้งที่ 2 มีลักษณะที่เป็นสงครามโลกอย่างแท้จริง เพราะแม้ยุโรปจะเป็นศูนย์กลางของปฏิบัติการทางการรบ แต่ความรุนแรงของสงครามในขอบเขตที่กว้างขวางในดินแดนอื่นๆ ก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง ฆะตกรรมของยุโรปผูกพันกับเหตุการณ์ในแอลอแลเมีย และเกาะมิตเวย์มากกว่าการรบในสมรภูมิยุโรปหลายแห่ง นอกจากนี้การทุบเททรัพยากรทั้งหมดซึ่งรวมถึงชีวิตและพลังของมนุษยชาติเพื่อเอาชนะสงครามครั้งนี้ ย่อมหมายถึงการดำรงชีวิตของพลเรือนหรือผู้ที่อยู่ในแนวหลังต้องได้รับผลกระทบที่รุนแรง ในสงครามโลกครั้งที่ 1 นั้นไม่มีการทิ้งระเบิดตามเมืองต่างๆ และการสังหารหมู่พลเรือนอย่างเป็นทางการเช่นสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งทั้งนี้ย่อมรวมถึงการทิ้งระเบิดปรมาณูที่ทำให้ประชาชนต้องตายอย่างทารุณครั้งละหลายหมื่นคน

ในสงครามโลกครั้งที่ 2 การใช้เรือดำน้ำ การคุ้มกันเรือสินค้าโดยเรือรบ การใช้รถถัง เครื่องบินซึ่งเป็นยุทธภัณฑ์ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 1 ก็ได้พัฒนายิ่งขึ้น รถถังสามารถใช้บุก ตลุยในขณะที่กำลังทางอากาศสนับสนุนปฏิบัติการภาคพื้นดินอย่างได้ผล ในขณะที่การรบ ทางทะเลก็มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาล การใช้เรือบรรทุกเครื่องบิน พาหนะสะเทินน้ำ สะเทินบก เทคนิคต่างๆ เช่น การใช้รังสีอิเล็กทรอนิกส์ในการตรวจจับเรือดำน้ำ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ได้รับการนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ทางการรบ นับตั้งแต่การ ปรับปรุงวิทยาการที่มีอยู่แล้วเช่นเรดาร์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ไปจนถึงสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ เช่น เครื่องบินเจต (jet) จรวดพลังงานเหลวไปจนถึงระเบิดปรมาณู

ผลของพัฒนาการอาวุธใหม่ๆ เหล่านี้ทำให้สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นสงครามทำลายล้างชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์มากกว่าสงครามครั้งใดๆ ในประวัติศาสตร์ คนจำนวนกว่า 17,000,000 ตายในสมรภูมิ ในขณะที่พลเรือนในแนวหลังสูญเสียชีวิตรวม 18,000,000 คน จำนวนทหารที่เสียชีวิตนับเป็นสองเท่าของสงครามโลกครั้งที่ 1 ในขณะที่ความสูญเสียด้านการเงินและวัตถุนั้นมากเกินกว่าประมาณการได้ ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อสงครามยุติลง โครงสร้างทางเศรษฐกิจของยุโรปก็แทบจะพังทลายลงเพราะผลจากสงคราม

ความเสียหายรุนแรงที่อาจไม่ปรากฏชัดเจนทันทีเช่นเดียวกับความเสียหายด้าน วัตถุคือฐานะของยุโรปด้านการเมือง ประเทศในยุโรปสูญเสียความเข้มแข็งจนยากที่จะแบกรับภาระความรับผิดชอบในฐานะมหาอำนาจได้ ทำให้ยุโรปต้องลดสถานภาพและบทบาทในกิจการโลกนั่นเอง

เชิงอรรถที่ 6

- 1 J. Kim Munholland, **Origins of Contemporary Europe : 1890 - 1914.** (New York : Hartcourt, Brace & World, Inc., pp. 135-136.
- 2 Raymond Sontag, **A Broken World 1919 - 1939.** (New York : Harper Torchbooks, 1971), pp. 7-9.
- 3 Felix Gilbert, **The End of the European Era : 1890 to the Present,** 3rd ed. (New York : W.W.Norton & Company, Inc., 1984), p. 7.
- 4 Ibid., p. 228.
- 5 Ibid., p. 233.
- 6 ตูรายละเอียดของการใช้อำนาจเผด็จการของพรรคนาซีได้จากสมใจ ไพโรจน์ธีระวิรัชต์, **ประวัติศาสตร์เยอรมนีสมัยใหม่.** (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550) หน้า 164-188.
- 7 Peter Gay, **Weimar Culture.** (New York : Harper Torchbooks, 1968), p. 158.
- 8 Ibid., p. 160.
- 9 สมใจ ไพโรจน์ธีระวิรัชต์. "Enabling Acts (1923 - 1933) : บทกฎหมายที่ให้อำนาจ (พ.ศ. 2466 - 2476)". **สารานุกรมประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่ : ยุโรป เล่ม 3 อักษร E - G.** (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2543), หน้า 44.
- 10 สมใจ ไพโรจน์ธีระวิรัชต์. "Gleichschaltung (Co-ordination : ไกลด์ซาลทุง". **สารานุกรมประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่ : ยุโรป เล่ม 3 อักษร E - G.** (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2543), หน้า 380-381.
- 11 John Hite and Chris Hinton. **Weimar & Nazi Germany.** (London : John Murray Ltd., 2000), p. 173.
- 12 Ibid., p. 179.
- 13 สมใจ ไพโรจน์ธีระวิรัชต์. **ประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่.** หน้า 194-195.
- 14 เรื่องเดียวกัน
- 15 John Hite and Chris Hinton, **Weimar & Nazi Germany,** p. 387.
- 16 Ibid., p. 391.

- 17 Felix Gilbert, **The End of the European Era.** p. 325.
- 18 John Hite and Chris Hinton, **Weimar & Nazi Germany.** p. 393.
- 19 Felix Gilbert, **The End of the European Era.** p. 247.
- 20 สมใจ ไพโรจน์ธีระวัชต์. "Blitzkrieg; Lightning War : บลิทซ์ครีก, สงครามสายฟ้าแลบ".
สารานุกรมประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่ : ยุโรป เล่ม 1 อักษร A - B. แก้ไข
เพิ่มเติม. (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2542), หน้า 195.
- 21 Norman Lowe, **Mastering Modern World History** (London : Macmillan, 1982).,
p. 181.
- 22 *Ibid.*, pp. 186-187.
- 23 *Ibid.*
- 24 *Ibid.*, p. 188.